

Кульбіда С. В. (2000). Вечірня школа : вчора і сьогодні. С. Кульбіда. Збірник матеріалів І Всеукраїнської конференції з історії навчання глухих в Україні. К.: УТОГ, 2001. С. 128 – 132. Режим доступу: <http://onp-ua.narod.ru/news/2013-03-24-379>

ВЕЧІРНЯ ШКОЛА: ВЧОРА І СЬОГОДНІ



XXI вік - вік духовного і культурного плюралізму, інтеграції членів людської спільноти як осіб неповторної індивідуальності, інтеграції мікросоціумів і субкультур, інтеграції держав і національних культур, вік взаємодії і взаємозбагачення.

У суспільстві XXI віку людям з недоліками слуху, як і всім людям з особливими потребами, буде гарантовано право і надані можливості для реалізації своїх здібностей, спеціальних потреб, право вибору життєвого шляху, в тому числі і засобу одержання середньої освіти. Серед спеціальних освітянських закладів України, які надають повну середню освіту, чільне місце займає і вечірня школа [1. с. 5]. Ще зовсім недавно такий тип закладу був чи не єдиним в Україні, де глухі дорослі отримували атестат.

З часу зародження до нинішніх днів названий тип закладу пройшов складний шлях:

- 30 - 40 роки: школи для малописьменних, школи грамоти, школи для переростків, індивідуальне навчання сільських одиночок;
- 50 - 60 роки: школи сільської молоді, школи робітничої молоді;
- 60 - 90 роки: вечірні спеціальні середні і заочні школи, класи при масових школах для глухих і слабочуючих.

Різноманітні назви відповідали і своєрідним функціям, які виконував даний тип закладу у різні часові періоди: навчання елементарній письменності, надання початкової, семирічної середньої освіти, а з середини 60-х років - і середньої у межах ценової. Широке використання було і форм навчання: заочної, змінної, індивідуальної, що сприяло серйозному становленню спеціальної вечірньої школи як якісної ланки у системі безперервної освіти.

Усі ці якісні процеси активізації спеціального навчання, зокрема, для дорослих нечуючих, не могли залишитися поза увагою працівників ЦП УТОГ. Саме за їхньої ініціативи у 1968 р. (на той час вечірня школа досягла свого апогею у кількісному розвитку: у 23 школах і класах навчалося близько 3 тис. глухих і слабочуючих дорослих) при НДІ педагогіки України був створений сектор (пізніше лабораторія) сурдопедагогіки, керувала яким кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник — К. В. Луцько. Завданнями цього наукового підрозділу стало визначення шляхів активізації компенсаторних можливостей осіб із вадами слуху з метою оптимізації у них засобів формування знань, умінь та навичок, розроблялися навчальні плани, програми [4].

Кульбіда С. В. (2000). Вечірня школа : вчора і сьогодні. С. Кульбіда. Збірник матеріалів I Всеукраїнської конференції з історії навчання глухих в Україні. К.: УТОГ, 2001. С. 128 – 132. Режим доступу: <http://onp-ua.narod.ru/news/2013-03-24-379>

Одним з напрямків досліджень, які проводилися в секторі, був розвиток та удосконалення методик навчання у вечірній школі (В. І. Бистрякова, Є. С. Грищенко, К. В. Луцько, М. Ю. Медведєв, Е. І. Пуцин, Л. С. Ступнікова, Г. М. Чефранова, Р. І. Якубовська) [1, 4-6].

Вчені займалися вивченням рівня інтелектуального розвитку учнів, перевіряли стан знань з різних навчальних предметів, намагалися з'ясувати причини недоліків. Науково-дослідна робота проводилася у 13 вечірніх школах України.

Хочеться відзначити і унікальність такого навчального закладу, як вечірня (заочна) середня школа для осіб з вадами слуху. На це звертали увагу зарубіжні спеціалісти з Німеччини, Італії, Болгарії, Франції та інших держав, що з неабияким інтересом вивчали досвід, зокрема, Республіканської заочної школи для глухих і сліпих № 6 у м. Києві у 60-70 роки ХХ століття. Вони підкреслювали, що вперше знайомляться з таким своєрідним закладом. На їхній батьківщині того часу ні вечірньої, ні заочної форм освіти окремо для глухих не було. Увагу привертала перевага зазначених форм навчання, особливо індивідуальні навчальні плани та їх реалізація учнем в процесі навчального року, проведення та зміст індивідуальних консультацій, письмові (контрольні) роботи тощо [6. с. 3].

Під цим кутом зору можна розглядати здобутки вітчизняної школи для дорослих нечуючих, переглядаючи її контингент та знайомлячись з професіями, які здобували учні на виробництві під час навчання:

- креслярка конструкторського бюро у НДІ, умова перебування на посаді - здобуття загальної середньої освіти,
- майстер-наладчик заводу "Арсенал",
- майстер на мотоциклетному заводі,
- швачка республіканського будинку моделей - умова та ж.

Поряд із зазначеним, спеціалісти залучалися до виконання громадських доручень профкому, що є ще одним доказом всебічної соціальної адаптації нечуючих.

Перебування в осередках чуючих в робочий та позаробочий час позитивно позначалося, у першу чергу, на соціальному, мовленнєвому розвитку [5], на формуванні інтелектуальних потреб та інтересів, на виборі пріоритетів в обранні майбутніх професій, навчальних закладів тощо.

Успіхи навчання у вечірніх школах, як зазначав свого часу Е. І. Пуцин, підкріплювалися високим відсотком вступників у середні спеціальні та вищі

Кульбіда С. В. (2000). Вечірня школа : вчора і сьогодні. С. Кульбіда. Збірник матеріалів I Всеукраїнської конференції з історії навчання глухих в Україні. К.: УТОГ, 2001. С. 128 – 132. Режим доступу: <http://onp-ua.narod.ru/news/2013-03-24-379>

навчальні заклади, зокрема, міст Києва, Херсона, Москви, П'ятигорська, Гомеля, де за підтримки республіканських товариств глухих відкривалися навчальні групи (МВТУ імені Баумана, Інститут легкої промисловості, Педагогічний інститут імені О. М. Горького, стоматологічні технікуми різних обласних міст) [6].

Випускники України становили значну кількість абітурієнтів та вступників, хочеться назвати декілька імен випускників Київської вечірньої школи № 27:

- Дмитро Соловйов - кандидат біологічних наук, співробітник Інституту біохімії імені Палладіна;
- Євген Бурмін, Василь Стьопкін — відомі артисти театру “Райдуга”;
- Олег та Віталій Лаврики здобули вищу освіту у державному університеті фізкультури і спорту.

Ці приклади свідчать про серйозну роботу спеціальних вечірніх шкіл для працюючої молоді, їхні успіхи та досягнення в отриманні середньої освіти, про що ми відзначали у своїх працях [1, 3, 5].

До 90-х років було цілком зрозуміло, що функціонування загальноосвітніх вечірніх шкіл для нечуючих дорослих — не тимчасове явище, а важлива складова української освіти.

Якщо говорити про останні роки, то школа опинилася в кризовому стані. Вузьке розуміння ролі вечірньої освіти у суспільстві, відомча замкнутість, формалізм поглиблюють кризове явище.

І як результат, вечірня школа переживає не найкращі часи свого існування: має місце масове скорочення числа вечірніх шкіл незалежно від якості їх роботи. Якщо в 1995 їх налічувалося 11, то через 2 роки - стало 5.

Окрім скорочення шкіл як повноцінних освітніх одиниць, процес занепаду проявляється й у відсутності приміщень, знищенні матеріальної і методичної бази, *“перетасуванні» колективів педагогів при одночасному проголошенні добровільності навчання”* [1. с. 13]. А ось як закінчилися спроби вечірньої школи піднятися: ті школи, які залишилися в “живих”, навчають «всіх бажаючих» осіб з будь-якими вадами. Для прикладу:

-1986 навчальний рік. У Київській вечірній школі із загального числа учнів 24 % - слабочуючі, 76 % - глухі;

-1999 навчальний рік. У цій же школі: 45 % - глухі, 12 % - слабочуючі, 43% - особи з вадами мовлення, особи з комбінованими вадами, особи з порушенням опорно-рухового апарату, особи з вадами зору, а також чуючі особи [1. с. 4].

Кульбіда С. В. (2000). Вечірня школа : вчора і сьогодні. С. Кульбіда. Збірник матеріалів I Всеукраїнської конференції з історії навчання глухих в Україні. К.: УТОГ, 2001. С. 128 – 132. Режим доступу: <http://onp-ua.narod.ru/news/2013-03-24-379>

Серед контингенту існуючих шкіл також відмічаємо своєрідність. В основному, це учні підліткового віку, причому більшість з них не встигала в школі-інтернаті. Навчання організовується у 2 зміни: I зміну відвідують учні «молодшого» віку, а II - учні, які працюють (а їх одиниці, лише у Харківській школі — 15 %), та особи, котрі поєднують навчання у школі з навчанням у ПТУ з метою здобуття нової спеціальності.

Прикро, що наша школа самотужки знаходить засоби існування шляхом дотримання кількісного контингенту і збереження надбаного за минулі роки навчально-методичного апарату, який не завжди відповідає нинішнім потребам. Але радує те, що нинішня школа прийняла на себе, крім основної загальноосвітньої функції, ще й іншу [5]. Сьогодні необхідно осмислити, описати і довести до офіційного визнання нові грані статусу закладу, визначивши його як освітній заклад, що виконує ще й соціально-корекційну функцію. Все це має відобразитися в нормативних документах, розкладах, штатах, навчальних планах, освітніх стандартах. Оскільки для одних учнів вона має забезпечувати повноцінну за часом і якістю корекцію дидактичної і соціальної занедбаності, для інших - забезпечити норму навчання в традиційних межах вечірньої школи, для третіх - дати освіту, максимально наближену до умов і вимог спеціальних денних шкіл. А для всіх разом забезпечити збагачення можливостей соціалізації особистості під час навчально-виховного процесу і після нього.

Показовим для нас в цьому плані можуть стати зразки функціональних колишніх вечірніх шкіл у Росії, Білорусії. За останні роки з'явилися, вирости і ствердилися різноманітні види зазначеного закладу:

- модель вечірньої школи і реального училища;
- школа-центр освіти;
- вечірня школа з класами комфортного навчання;
- школа-соціальний притулок (є відділення і класи соціально-педагогічної підтримки);
- школа конкурентноздібної особистості;
- школа дорослих з класами компенсаторного навчання, профільними і гуманітарними класами;
- школа підготовки до життя на волі, де передбачено дистанційне навчання засуджених, в т.ч. і нечуючих;
- школа перепідготовки вечірників на базі ПТУ.

Аналіз сказаного дозволяє зробити висновок про те, що нові освітні утворення, які існують в наш час, будуть розвиватися і в подальшому. Можливо,

Кульбіда С. В. (2000). Вечірня школа : вчора і сьогодні. С. Кульбіда. Збірник матеріалів І Всеукраїнської конференції з історії навчання глухих в Україні. К.: УТОГ, 2001. С. 128 – 132. Режим доступу: <http://onp-ua.narod.ru/news/2013-03-24-379>

якийсь варіант школи буде запозичений у російських чи білоруських колег, можливо, з'явиться свій - всі вони мають право на існування.

Ми впевнені, що найближчим часом головною ідеєю державної освітньої політики, в тому числі в галузі сурдопедагогіки, стане ідея, яку так лаконічно сформулював італійський філософ Нікколо Абаньяно: “Бог створив не універсум, а плюроверсум”.

Література

1. Вечірня спеціальна середня школа України для осіб з вадами слуху (становлення та розвиток) : Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.03. С. В. Кульбіда; Ін-т дефектології АПН України. К., 1999. 22 с.
2. Иванюшева Н.В. Мимико-жестикуляционная речь. Пособие. К.: Реклама, 1968. С. 3.
3. Кульбіда С.В. Врахування індивідуальних особливостей учнів вечірніх спец. шкіл – важлива умова підвищення ефективності їх навчання. С. Кульбіда. Медико-психологічні проблеми дефектології: Зб. наукових праць. Херсон: ОЛДИ-плюс, 2000. С. 85 – 87.
4. Луцько К. В. Особливості формування зв'язного російського мовлення у глухих учнів вечірніх (змінних) шкіл з українською мовою викладання. Автореферат на зд. наук. ступеня канд. пед. наук за 13.00.03 — спеціальна педагогіка. К., 1978.
5. Проблема підвищення загальноосвітнього рівня осіб з вадами слуху в спеціальних вечірніх школах. С. Кульбіда. Проблеми та перспективи розвитку психології в Україні: Матеріали II з'їзду Товариства психологів України. Т. 10. К., 1996. С. 45 – 47.
6. Пушин Е. І. Навчання глухих учнів дієслівним формам (на матеріалі української мови). Автореф. дис. на зд. наук. ступеня канд. пед. наук за 13.00.03 — спеціальна педагогіка. М., 1970. - 19 с.